

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Sapiente Fructuoso Epistolares Libri quinque

Bonifacio, Juan

Ingolstadii, 1606

I. Cuidam egregio præceptori de institutionis fructu puerilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51159](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51159)

DE RECTA IN-
STITVTIONE,
LIBER.

*Cuiusdam egregio praeceptori, de institu-
tionis fructu puerilis.*

QUIDEM temporis, illius^o,
quo vna fuimus, sermones, &
colloquia reminiscor, nec il-
li obliuisci possum, quæ de muneris^o
vtilitate, & fructu exclamans, &
laetitia exultans his verbis affirma-
uit: Puerilis institutio mundi renoua-
tio est, hæc gymnasia Dei castra sunt:
hic bonorum omnium semina latent:
hic deo solum, fundamentumq; reipu-
blicæ, quod multi non vident inter-
stitium terræ, esse enim lynceos oportet
esse, quorum hæc sint oculis subii-
cenda. Hæc meæ vigiliæ erūt, hic labor,
hic opus, quid enim melius esse po-
tuit, quam agnos pascere, quos qui cu-
rant, suū amorē Deo probant & homi-
nibus

nibus? quid utilius, quàm tenerat compl
que flexibiles puerorum animos ex
legantiam sermonis informare, & mult
ligionis, ac sanctitatis præceptum
buere? funes ceciderunt mihi in præ
claris: suadebo discipulis (perluam e
Dei est, & rerum omnium prospere, ali
uentus) quas literas à me condiscens
carum literarum infirmam gloriam
esse, nisi perpetuo erga summum De
um amore, & studio fulciatur. A
lescentes à falla cibus, obliquis, & in
diosis itineribus, quantum in me fu
rit, conabor auertere, quæ sunt incur
da oculis specie quadam voluptatis
obiecta, ut ab illis se contineant idem
tidem admonebo: viam virtutis sim
plicem, rectam, apertam, principio
difficilem, exitu salutarem, sanctorum
rum hominum signatam, impressam
que vestigiis, ut ingredi velint, hortabor,
nec erit ut spero, docendi, & ad
monendi inanis hic labor. His ver
bis & te ipse excitabas, & alios in ean
dem istam curam, ut alacrius incum
berent, permouebas. Est enim magna
exem-

Matth. 23.

gō

a.

isa

sa

isa

c. lxx.

lxx

n. as

a. sta

p. in

ne

ise

se.

im

no

eri

empli vis, magna item orationis,
ex ore tuo ardens, & inflammata
multorum & aures, & animos ve-
cebat: verum te augurem, & conie-
cturam fuisse monstravit euentus:
nam enim cunque te in partem ver-
tis, aliquid videbis, cuius te non pœ-
neat: temporum illorum inopiam,
sænituræ fœlicitatis spe tolerabas, quæ
tantam est, vt istam messem, vel ma-
gnum concionatores tibi inuideant.
Prophetas, & mi-
nistrum dedit, monachos claustra
non capiunt, omnium scientiarum
doctores, qui sint vel esse possint,
Societatis gymnasiis Dei benefi-
cio prodierunt, causæ multis in locis
nostris discipulis iudicantur, regi-
stratores, vrbium senatores non-
numeros, numeramus ex iis, qui no-
stros quondam libenter audierunt,
summis honoribus, quid inimici
timeant, quid amici sperent, & augu-
rentur, vides. Neque tamé potentiam
illam somniamus, cum id vitæ susce-
ptæ ratio minimè patiat: tantum
propter

propter fructuosos labores Societatis
noſtræ gratiam aliquam, & auctori-
tatem apud magiſtratus, quorum
ipſa magiſtra fuerit, pollicemur, qua-
ſi utatur pro ſalute bonorum, ut ille-
dit, contra amentiam perditorum.
Omnes enim omnium ordines educa-
tio hæc noſtra complectitur, hinc præ-
fecti urbium, præſides provinci-
arum, domitores hoſtium, quaſitores
criminum, iudices cauſarum: hinc
medici morborum, hinc paſtores no-
tiorum, ſed animarum, hinc rerum
publicarum moderatores, hinc regum
conſiliarij, hinc principum familia-
res atque intimi, hinc Epifcopi, hinc
Cardinales exiſtunt, hinc denique
ſummus ille Antiftes Eccleſiæ caput
conſtituitur: de cuius educatione Roma
non taceat, id quod Gregorij ſeptimi
electionis noua illa, & inuſitata for-
ma ſignificat, quam ex Platina &
Blondo didicimus, quæ ſic habet.

*Nos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardines,
clerici, acolythi, ſubdiaconi, præſbyteri, præ-
ſentibus epifcopis, abbatibus, multisq; con-
ſtitutionibus eccleſiæ*

Matth. 2.

ge

a.

ia

aa

ia

o. la.

i. la.

n. as

a. ta

p. in

r. ne

i. ſte

se.

im

no

cri

ecclesiastici, tum laici ordinis eligimus hodie
Kalendas Maij in basilica sancti Petri
vincula, anno salutis. M. Lxxij. in ve-
nicium Christi vicarium Hildebrandum ar-
chidiaconū, virum multa doctrina, magna
sacris, prudentia, iustitia, constantia, reli-
gionis, modestum, sobrium, continentē, do-
minam suam honestē gubernantem, pauperi-
bus hospitalem, in gremio sancta matris
ecclesia liberē à teneris annis educatum:
quem quidem cum ea potestate Ecclesiæ
Dei præesse volumus, qua Petrus manda-
vit Deo quondam præfuit. His verbis
renunciatus est Pontifex Hildebran-
dus, qui se Gregorium septimum
appellari voluit, itaque vixit, ut
in insolitæ electionis gloriæ, hisque
causis principis optimè respōderit.
Nec dubito quin tale quid vel nos,
vel nostri sint visuri nepotes, qua-
de Alexandro scribunt historici,
qui Homerum, cuius perstudiosus
in pueritia fuerat, etiam vir diligentis-
simè lectitabat, & cū esset dormiturus
sub puluino locabat. Romanum Pon-
tificem Eugeniū III. diuus Bernardus,
qui

Matth. 2.

qui eius adolescentis rector admonitorq; fuerat, præceptis & consiliis uare non destitit, quæ orbis ille Christiani moderator, & princeps libenter audiebat: ut quid præceptoris vox possit, admonitioque noscamus. Nā qui magister est omnium, & eum locum tenet, infra quem sunt omnes dominatus, eius, qui se docuerat, cum monachus abbati aliquando paruerat, accipit, obseruatque consilia. O grauissimam præceptoris auctoritatem! cui celsitudinem illam, qua nihil potest esse sublimius, vel oraturo simpliciter, vel liberiùs admonituro uenua non clauditur: monet, instruit, hortatur Bernardus Eugenium, neque sumus ille Christiani pater imperij aures vacuas attentasq; non præbet. Res utinam eat, quo pede cœpit, uigeat societatis hæc disciplina, confitemur hic usus, qui sanctissimè uiuant qui optimè erudiant, minimè desint, qui literas voce, virtutes vita ipsa perdoceant: plurimi numerètur: non dubito quin si habeat Bernardos Ecclesia

clesia,
Memo
rum
virtute
benefi
que v
imGo
enam,
gicata
entut
uales
et, mo
nas,
cedef
eCaro
nes per
um bo
quadri
quibus
sipient
um n
que ad
unt. N
rumqu
oli In
gūini

LIBRARIUS
N. V.
12

ge
a.
isa
sa
iii
c. lxx.
lxx
n. ad
a. sto
r. in
ne
ite
se
m
no
eri

lesia, sit etiam Eugenios habitura. Memoriae prodidum est, Sturmium virum non modò genere, sed etiam virtute, scientiaque nobilem eorum beneficiorũ authorẽ fuisse Germanis, quæ verè appellantur bona. Cùm enim Germaniam à literis, & pietate alienam, variisque bellis, & seditionibus agitatam vidisset, nec Germanæ iuventutis indolem improbasset, quæ quales magistros haberet, talis fere esset, morum, doctrinæ & pietatis officinas, id est, scholas optavit erigere, nec defuit volũtati facultas. Nam fauente Carolo illo magno in vastas solitudines penetrauit, Fuldeseque cœnobium bonis auspiciis adificauit. in eo quadringentos monachos docuit, ex quibus multi, qua erant eruditione, & sapientia, ex Græco sermone in latinum multa vertentes gymnasium atque aedes insigni bibliotheca nobilitauerunt. Ne autem studiorum studiosorumque moles tanta concideret, Caroli Imperatoris, & Bonifacij Moguntini Archiepiscopi liberalitas sum-

Ss

ma

ma prouidit: monasteriū enim quod
 à Fulda fluuio nomen acceperat, a-
 gris, possessionibus, p̄diis, pecuniis, re-
 ctigalibusq; amplissimis vterque lo-
 cupletauerunt. Difficile explicatu est,
 quantos & quales viros schola Fulden-
 sis enutriuerit, ex qua velut sapientia,
 eruditionis, ac optimorum morum
 p̄uenerunt tot Episcopi, Archiepiscopi, &
 Cardinales, mundo exhausto quo-
 dammodo doctorum virorū ingenia
 prodierint. Ex hoc Gymnasio summi
 Pontifices, Ecclesiarum p̄sules, hinc
 summum Imperium senatores, & con-
 siliarios, hinc cæteri principes rerum
 suarum tutores, & curatores petebant.
 Hæc tibi, vt spero molesta non erunt,
 declarant enim quantæ sit utilitas, &
 fructus religiosa institutio, quam pro-
 fuerit illa domus, in qua doctrinae
 studia viguerunt, virtus floruit, & sa-
 pientia vtriusq; particeps triumphauit.
 Nec verò eadem Germania à nos-
 tris hominibus non similiter adiuua-
 tur, quæ multò miserabilior ostensa
 natio est nostra, patrumque nostro-
 rum

in memoria, quàm olim Sturmio, collegiisq; nostrorum ita reficitur, ut statim pristinum breui recuperatura esse videatur. Multi (miserum me) multi, inquam, ab Ecclesia Romana defecerunt, sed hæc noua gymnasia sperant salutis per eruditos adolescentes omninò reuocandæ. Nam Septentrionis frigora, quibus sanctitas congelaret, præceptorum, quasi veterum flatu leniore, ac tepidiorè remittuntur: nixq; iuuenili ardore dissoluitur. Plurimi enim adolescentes, ut ex verissima historia manu scripta perdidici, quæ tibi ignota non est, illis diebus, quibus per matrem Ecclesiâ carnibus vesci non licet, solo pane contenti cubant, Danielemq; & Danielis socios illos imitati, qui cibos lege prohibitos ne primoribus quidem labris gustauerunt, suauissimè & abundantissimè se esse pastos arbitrantur: multi parètes impietatis auctores, suasoresq; repudiant, & reiiciunt, sibiq; patres esse negant, quibus ipsi filij non sint. Non defuit, qui qua-

tuor ipsos dies ab omni se cibo contineret, vt contubernaliū quorundam vetita comedendi licentiam flagitiosam, & nefariam suo exemplo refrenaret. Sed & alius rem est aggressus non infacetam: cū enim domi suæ torrerī carnes videret illo in die, quo catholicis hominibus tali genere ciborū solet interdici, coqui ipse functus officio ad ignē accessit, cinerēq; obsonium ita condiuit, vt prorsus inutile redderet: fuit qui socij libros heresi infectos in flammam coniiceret: fuit qui sororem febris iactatam sanaret non Galēi Hippocratis uē medicamentis vsus, sed admonita sorore, vt sanctissimam Dei matrem oratione Dominica, & salutatione Angelica, sibi propitiā faceret, confessionis, & Eucharistiæ Sacramenta perciperet, quæ vbi mulier effecit, & animi est, & corporis morbo liberata. Sed nihil æquē præclarū, atque hoc, quod iam tibi referam iisdē verbis, quibus scriptū legi: sic enim fiet, vt fidē mihi habeas maiorem. Cū enim ad meas ma-

nus

us literę annuę provincię Rheni
peruenissent, mirabileque pueri ex-
emplum legissem, partem illam de-
scribendam curavi, quę sic habet: *Pra-*
ceptores nostri discipulorum opera plurimos
externos ad confessionem, communionem,
pietatem adducunt, cuius unicum exem-
plum, ne longior sim, proponam. Erat vir
quidam etate iam confecta, qui una cum la-
trix nutricis (ut aiunt) haresim suxerat, ad
conuertendum puer, qui in eius domo
erat, saepius est aggressus: sed erroris
obstinate corroboratum animum non
flexit: nec tamen desperatione fractus ab
incepto destitit. Die quadam vehe-
mentius & diutius cum decrepito sene dis-
ceptat: tum senex, iam annos quinquaginta
hanc fidem tenui, eam ne iam demum com-
mutabo vitam honestiorem ea, qua Papisti-
ce vestri sacerdotes utuntur? Cur quorum
vitam detestor, eorum legem amplectar? ita
senex à puero discessit, sed media hora
post diuina sine dubio vi aliqua concitatus,
lacrimis perfusus ad puerum accedit,
ubi Catholicam fidem sua perfidia multò ve-
ram videri ait, hanc igitur nunc com-
plecti

plecti sibi constitutum esse: gaudet puer
 gratulatur, sed quo fidei iam suscepta ei lu-
 men utilius accederet, peccata ut fateatur,
 monet, quod dum studiosè senex comparat,
 quin etiam ad sacram mēsam cogitat,
 & ipsa vetula viri sui cōmutationem appi-
 cians eum ne sine se errores abiiciat, rogat:
 quæ errorum socia fuisset, vera quoque fidei
 sociam se esse velle. Referebat postea senex
 ubi cælesti cibo in nostro templo acceptus
 fuisset, unū sibi semper in predicantiū ser-
 rum, ut vocant, concionibus vehementer dis-
 splicuisse: quòd tantis conuitiis Angelicam
 salutationem insectarentur, cum ipsa ratio
 quodāmodo clamaret, eius filij à quo tanta
 commoda caperemus, matrem quoque ho-
 norādam: vix itaq; illorum vociferationi-
 bus induci unquam potuisse, ne orationē
 Dominicā Angelicā quoque orationē sub-
 iungeret, contra verò placuisse sibi sepe li-
 bellos, quos catholici plenissimos pietatis,
 & honorū exemplorū copia refertos edidit-
 sent, huiusmodi enim libellos frequenter et
 puer ille, vel à prandio, vel à cæna legere
 solebat, tanto verò hunc puerum postea
 amore complectebatur: ut quoniam illi mo-
 do gratiarum aliquid referre posset, pluri-

ma laboraret. Hactenus epistola illa no-
strorum, qua perlecta nemo ad hanc
puerilem institutionem non reddetur
alacrior. Et quidem de terris Aquiloni
subiectis illa dixisse, & attigisse sit satis,
nam tibi acuto homini ex vngue
leonem cognoscere non est difficile:
quid India solis obeuntis? nonne per
pueros honestis moribus institutos
Christianorum sacra complectitur:
vniuscj, & veri Dei religione suscepta
simulacrorum superstitionem, &
inanem cultu derelinquit? nam quo-
ties de Indis regni illius, quod Peru di-
cimus, religiosi homines quaerunt,
vt antequam moribus pristinis, ebriosis,
superstitiosisq; sint, veterem perpotan-
di, & falsos deos colendi consuetudi-
nem, vsuq; retineant, ita respondet:
Ista flagitiosa, impura, nefaria, quae
admittere solebamus, neq; iam Dei
beneficio singulari facimus, neque si
velimus ad ingeniū redire, per liberos
nostros viuere ita licebit, qui vestra-
rum praceptionū memores nostri se-
dulos se correctores p̄bet. Quid desi-

derandum est amplius: res ipsa vel nobis tacentibus loquitur, vna omnium gentium curandarum ratio est, quae de Peru, deque Germania diximus, eadem de caeteris mundi partibus dicere possumus. Noue enim Hispaniae lux noua, Indiae solis Orietis innumera- biles illi baptismi, Sinarum fausta in Christiana religione principia, Bra- siliensium salus, Galliae pax, (vt ad Europam redeamus) Britanniae subsi- dia, Sarmatiae, Paenoniaeque remedia, montis Libani (vt ex Europa migre- mus in Asiam) antiquus ille decor re- florescens, excursions in Affricam, orbis denique totius peregrinationes hominum salutis causa susceptae ex his ortae principiis huc referuntur. Socie- tas enim idcirco suos filios instituit, vt ipsi instituunt, & erudiant alienos. Iam illa Iaponiorum messis copiosissima, a quo alio ducta principio est? Pueri tra- ctabiles ac teneri nostris hoibus faci- le crediderunt vera nunciantibus: pueri pueros, quod non erat diffi- cile, commouerunt: pueri, senes, quod est

est mirabile, ad Christi IESV fidem ad-
duxerunt, Sebastianus regis Bungen-
sis filius seruire Christo maluit, quàm
Bonziis imperare, quibus pater illum
præficere cupiebat, qui pater Christi-
anus iam est, & Christianæ religionis, à
cuius patrocinio ne gentilis quidem
abhorruit, defensor acerrimus. Simo-
nis constantiæ, quæ afferri par potest
oratio? cuius prædiuitis, & maximè
nobilis paternis, nec minis, nec pro-
missis frangi animus potuit, cùm ad
eum labefactandum malus dæmon
omnes machinas admouisset. Nobu-
rangæ Iaponiorum regum poten-
tissimi quidam ex filiis Christianum
se fieri postulauit. Neq; qui illum ge-
nerat à regno Dei, id est, ab Ecclesie
gremio Catholice longè abesse vide-
batur. Bonzios enim gentis illius sa-
cerdotes sanctitatis, qua carent, simu-
latores intus, & in cute nouerat, deorù
statuas passim deiiciebat, & deturba-
bat, nostros aditu, colloquioque non
prohibebat, sibi que placere Christia-
nos iudiciis ostendebat, nec tacitis,

Ss 5 nec

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

*Huc Nobis
uangelium
diuina ſis
perculit ne
ſaria molli-
entem, &
ſibi diuinos
honores af-
ſumērem.*

nec occultis. Oſtiū, mi pater, apertum
eſt ingens, & maximū habet campum
rex Philippus, in quo eius pietas ex-
currat, religio triūphet, industria co-
gnoſcatur. Nam luētū, in quē ex Seba-
ſtiani Luſitanorū regis calamitoſo in-
teritu incidimus, regnorū hęc com-
munio cōſolatur: cōiunctis enim viri-
bus, Luſitaniaq; ad nos longo inter-
uallo reuoluta, erimus aduerſus fidei
& religionis hoſtes firmiores, nec eſt
dubitandum, quin Philippus auorum
veſtigiis ingreſſus Chriſtianam ſilu-
cem in remotiſſimas, craſſiſq; erro-
rum tenebris obſcuratas, offuſaſque
nationes eò melioribus auſpiciis, quò
eſt ipſe potentior, illaturus. Conſum-
mabit, perficiet, abſoluet, quæ videt
inchoata. Ultra Gangem, Oceanum,
& Caucaſum, quæ loca aut non
habitari, aut non eſſe, aut nō adiri poſ-
ſe credebat antiquitas, vera florere in-
cipit, & triumphare religio: Chriſtus
vnigēitus liberator, & vindex ab iis, q
turpiſſimi, immaniſſimi, ſuperſtitioſi-
ſimiq;

simiq; fuerant, honoratur, & colitur: vis ipsa educationis apparet, quanta- que illorum fuerit sapientia, quam ardens animus quam mens excelsa cognoscitur, à quibus hæc inita primùm ratio est, & noua acquirendi, & vetera conseruandi: quæ enim Christiani antiqui ex hac educatione commoda, emolumenta que percipiunt, longum esset, ac difficile persequi. Primùm honestæ artes, quarum pax esse solet alumna, sublata hac institutione puerili, vel in summa pace correrent, bonos fortes que ciues respublica desideraret, quibus abundare ciuitates illæ solent, vbi parentibus non licet educationem negligere filiorum. Atque vtinam lata esset seuera lex, quæ ignominia patrem afficeret in instituendis liberis dissolutum, matrem infamia notaret filio turpiter indulgentem: næ si ita reges decreuissent, melius bonis & artibus & moribus cõsulissent. Vt enim medicina multò est præstantior, quæ valetudinẽ cõseruat, quàm quæ corpus morbo

morbo releuat, quæq; feбри obſiſtit ad-
 uētanti, quam quæ vulnus ſanat im-
 poſitum: ita leges, quæ improbitatem
 præcauēt, multò ſunt vtiliores, quàm
 quæ ſcelus admiſſum ſupplicio, & pœ-
 nis vlcifcūtur: talis illa lex eſſet, quæ
 ciuibus iuuetutis rectè educandæ ne-
 ceſſitatem imponeret: obſtaret illa
 flagitiis, non flagitia vindicaret, nec
 tam vulnus curaret acceptum, quàm
 rempublicam ab ictu, & vulnere pro-
 hiberet: qui enim filios aut optimè in-
 ſtituit, aut optimo inſtitutori cōmen-
 dat, quaſi furentes coërcet, & ligat, ne
 urbem dilacerēt, ſanguinemq; effun-
 dant non modo alienorum, ſed etiam
 propinquorum: qui verò adoleſcen-
 tiam ſine duce, rectoreq; eſſe patitur,
 & ipſe furit, & gladios porrigit furioſis.
 Agaue, vt eſt in fabulis, filium Pen-
 theum, quem demens, atque inſana
 aprū eſſe exiſtimabat, miſerrimè diſ-
 ceptum interemit: fingebant hæc vi-
 ri doctiſſimi non ſine cauſa, quæ enim
 mater filios effœminat genere vitæ
 molliſſimo, quæ cibo ſaginat, quæ ve-
 ſte

ste corrumpit, quæ in ocio languere
finit, Agaue dementior est, cui liberi
ipsi porci videntur, id quod pastus ip-
se significat, quæ dum filios ita nutrit,
seuissimè dilaniatos contrucidat. Cui
malo, vt aliqua ex parte mederi Igna-
tius posset, à suis filiis alienos liberos
voluit educari. Neque illum, vt hæc
ardua, ponderosa, molesta susciperet,
suorumque humeris imponeret, scri-
pta lex impulit, quæ nec erat, nec si es-
set, ad illum pertinebat: sed charitatis
lex sola permouit, ad quam cum diui-
nis colloquiis non modò doctus, sed
etiam factus, imbutusque esset, non
difficultatis, sed priuatæ, publicæque
utilitatis habendam esse censuit ra-
tionem. Cùm in gymnasium, cuius
mihi commissâ cura erat, ab hinc an-
nis quatuor, & viginti, vir quidam in-
troisset, gratulans magistris ita loquu-
tus est: Quam multos, Deus bone, offi-
ciosus iste labor, istaque charitas furca
liberat, & ab eo supplicio eripit,
quod rarò illi effugiunt, qui nil agere
in pueritia, nilq. sapere didicerunt! nihil
aliud

aliud habuit in pröptu bonus ille hō-
 ſpes, de quo nobis applauderet, neq;
 ſi alia deſſent, fructus hic eſſet exigu-
 us carceris aut vacui, aut non ita re-
 dundantis, inanis patibuli, carnificis
 ocioſi. Nam ſi adoleſcentes in his ſtu-
 diis occupantur, multo minus nego-
 cij reipublicæ moderatores in citi-
 bus regendis, & continendis habe-
 büt: qualia enim principia ſunt, tales
 eſſe fines, atque exitus experimur: fru-
 ctus verò omnium vberimus, & ma-
 ximus ille eſt vitę innocenter actę, ani-
 miq; vel nil mortiferum commit-
 tentis, vel timidius peccantis, & par-
 cius: hic ille tuus mihi puer occurrit
 dignus, quem vterq; noſtrum com-
 muniter amet, nam cum de illo qua-
 ſuiſſes: quantum vtilitatis hæc ei
 attuliſſet Societatis diſciplina, ſic re-
 ſpondit: ego pater, vt alia omittam ſe-
 cretiora, illud vnum quod eſt ante
 oculos poſitum, non tacebo: quem
 enim fugit me, niſi huc veniſſe, & me
 vobis in diſciplinam dediſſem, nun-
 quam non iuraturum fuiſſe, & milles
 quotidie

quotidie aut falsis, aut dubiis rebus iurando confirmadis grauissimè peccaturum. Ex hac vna vtilitate reliquas pater, præceptorq; cognosce, quas infinitū esset numerare, diuinū nosse, & videre. Opuerum immortalitate dignū! illa enim vidit, quæ qui animaduertunt, verè sapiūt, à vulgoq; dissentiūt: periuria enim, quæ iurandi temeritas, & consuetudo parit, nostris discipulis vitare facile est, iurare, execrari, imprecari, ac diris deuouere non solitis. Hoc etiam melior nostrorum discipulorū conditio est, quòd Christianæ legis præcepta, fidei mysteria, & catechismum ab illis ignorari non patimur, crebris eos confessionibus expiamus, sacerdoti culpas aperiendi rationem, modumque tradimus: vt sit imploranda diuina illa maiestas pro ipsorum captu docemus, Virgini & matri rosas illas, quæ & verno florent, & hyemali tempore offerre, rei sacræ adesse, de quæ sempiterna illa vita cogitare, & laborare condiscunt: quæ & maxima sunt &

& quaſitu non difficilia: nemo enim tam integra fama eſt, quin hæc vel habeat, vel certè guſtet à nobis: literas virtute duce arripere facile eſt, ne dū diſcere. qui eleganter ſcribant, qui perbelle dicant, qui vel à plebe digno notentur, non paucos numeramus: qui verò eloquentiam adipiſci non poteſt, quæ ſe ita longè à terra extulit, vt facile contingi non queat. Latini ſermonis intelligentia contentus, nec ſibi ipſe diſplicet, nec que ſunt ampla non obtinet. Eſt etiam noſtri laboris fructus ille non paruus, quòd quæ cum lacte nutricis virtus fugitur, & firmis hæret nixa radicibus, & transmitti ſolet ad poſteros. Nam vt Iosephus grauis ſcriptor affirmat, primus noſter parens Adamus Caini parricidio illo immaniſſimo cautiore factus filium illum tertium, quem ex Eua vxore ſuſceperat, diligenter educauit, nec malè locata opa eſt: euasit enim ſanctus & pius, virtutiſq; hæreditas ad nepotes agnatoſq; peruenit: qui enim à Setho Caini, Abelisq; fratre

*Lib. 1. de
antiq. Iud.
c. 2.*

fratre generis originem traxere, & virtutes summo studio coluerunt, & siderum scientiam inuenerunt: bellica vero laus, sine qua pax esse non potest (nam bellum idcirco gerimus, ut in pace viamus) praeclarae institutionis est tota. Itaque Israëlitico illi regi non tam Goliath proceritas, & immanis statura terrori fuit, quam armorum exercitatio à puero, veritusque est, ne in exercitatum, imbellemque Dauidem Palæstinus gigas vinceret, qui ab initio ætatis bellare didicisset: illeque Numanus apud Virgilium, ut Troianos, quibus cum decertabat, tardiores redderet, Rutulorum fortitudinem ab ipsis incunabulis, & à puerili educatione sic repetit.

(git? *Aeneid. 9.*

*Quis Deus Italiam, qua vos dementia ade-
Non hic Atrida, nec fandi fictor Ulysses:
Durum à stirpe genus, natos ad flumina
primum
Deferimus, seuoq; gelu duramus & undis,
Venatu inuigilant pueri, sylvasq; fatigant,
Flectere ludus equos, & spicula tendere
sornu.*

Ts At

*At patiens operū paruoq̄, assueta iuuenis,
Aut rastris terram domat, aut quatit oppida
bello,*

*Omne autē ferro teritur, versaq̄, iuuenem
Terga fatigamus hasta, nec tarda senectus
Debilitat vires animi, mutatq̄ vigorem,
Caniciem galea premimus, semperq̄ recēta
Cōnectare iuuat prędas, & viuere raptō.*

Ex his poëtæ clarissimi versibus quid pueritia bene instituta possit, intelligere facile est, reliquas enim vitæ partes quasi fundat & continet: nec enim frugalis esse adolescentia non potest quam pueritia est temperans antegressa, virilis ætas non dura, fortis, robusta, quæ adolescentiam pugnacem, & lacertosam consequatur: extrema verò pars vitæ qui fieri potest, vt dissonet atque dissentiat ita initio similis est exitus, primitiueque vitæ rudimentis senilis virtus, dignitasque respondet. Adolescentem enim iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Quamobrem eum cursum teneamus, quæ à nostro in Societate tirocinio ex obediētia suscepimus

mus: neque pueros relinquamus, etiam si nos vires nostræ reliquerint: pacis enim constituendæ hic est fons, & belli sapienter administrandi; literæ, religio, virtus, fortunæ, sanctitas, felicitas, florens ciuitatum status, secundæ res, & ad voluntatem fluentes non petuntur aliunde, quàm ex hoc seminario bonorum omnium: vitæ verò ianua cœlestis illis maximè patet, qui à prima ætate in viam virtutis ingressi, vel regredi nunquam voluerunt, vel post breuè declinatione (est enim bonæ consuetudinis tanta vis, vt neminem multo tempore ab illis artibus cessare sinat, in quibus se ab initio ætatis exercuit) eundem cursum repeterunt, & vsque ad extremum spiritum, quæ à magistris didicerant constantissimè seruauerunt. Si enim magnus ille Isocrates discipulos docere maluit, quàm rem publicam gubernare, iuuentutemq; ne in summa quidem senectute deseruit, multò iustius nos iuuentutis educationem aliis muneribus præferemus: cum præsertim in his

T t 2   illa

illa inſint, in illis hæc noſtra non ſint: hæc tractantes illa quodam modo tractemus, in illis occupati iuuenes magnæ expectationis ex noſtro ſinu dimittamus, qui pro ingenij acie & indolis ac naturæ præſtantia tales euadere potuiſſent, quales hæc tempora deſiderant ærumnoſa, miſera, turbulenta. Sit ergo mea mihi Sparta cura, vt tua tibi prouincia eſt, perſuadeo enim mihi multos ex noſtris auditoribus non vni familiæ, ſed Eccleſiæ vniuerſæ erudiri, non ſibi ſolùm inſtitui, ſed aliis etiam educari, non informari philoſophos, qui ſibi ſapiât duntaxat, ſed patriæ perfugium, portumque conſtitui: non eos verſari nobiſcum, qui neminem lædere ſatis putent, ſed qui opitulari ſtudeant, & prodeſſe quamplurimis, vt minimè mirandum ſit Ruthardum monachum, illum inquam Ruthardum, qui ſancti Bonificij martyrium heroico verſu cecinit, gymnaſium, in quo domeſticos, & externos docebat, omnibus, & diuitiis, & honoribus prætuliffe, episcopatuque

*Triche in
hiſtoria
monaſterij
Hirſaugi-
enſis.*

negle-

neglexisse, quem ei Ludouicus Imperator offerebat. Nulla enim rectio est, quæ cum fructus dulcedine comparatur, id quod arborum fructuosarum similitudo illa declarat, quæ ut est in libro Iudicum, regnare noluerunt. Hortum excolamus, in quo ficus est bis in anno fructifera, oliua inuenitur, à qua oleas, oleumque accipimus, quorum alteris vescimur, altero viuimus, vitis enascitur, è qua uinæ leguntur, sine quibus nec hominum conuiuia, nec diuini altaris sacrificia esse potuissent. Vale

DE LIBRORVM DELECTV
Epistola.

Cuidam viro primario rescripta.

Vetus querela ista est Terentij vel omitti, vel reiecti, tibi que communis doctissime ac nobilissime Alfonse cum multis, qui grauiter, & iniquo animo ferunt, ut pulchro hoc latinitatis authore iuentus careat. Primum nescire me fateor, quæ sit elegantiae iactura Cicerone

Huius epistola mæcio facta est in fine lib. 1.

It 3 stante